

ტერმინოლოგიურ - თემატური

ს ა რ ჩ ე ვ ი

(პირითადი კონტაქტი)

შესავალი 5-6

ნაწილი I

თარგმანის ფილოლოგიური ანალიზი

1. სემპრიანე ბაბალოვნელის კეძემერონული
კომენტარები და მისი ქართული თარგმანის
წარმოშობა 9-47

ზოგადი ცნობები თხზულების შესახებ 9-10; ქართული თარგმანის მიმართება სომხურთან და ბერძნულთან (ტერმინები: I *δια*; II *ΔΕΙΝ*; მიერ, - გან, კელითა 10;18; II *μυστηριον, βουλη, λογισμος*; *სიძიხილი*; საიდუმლოდ, ზრახვად 11-32; ზმნისწინები 32-34; ბერძნული ტექსტის კალკირებანი 35-45; ბერძნული სიტყვები და საკუთარი სახელები 45-47)

2. ქართული თარგმანის შეცდომები 47-67

ლექსიკურ-გრამატიკული შეცდომები 47-63; ტექსტის მექანიკური გამოტოვებანი 63-67

3. ქართულ ხელნაწერთა
ურთიერთმიმართებისათვის 68-77

სწორი წაკითხვა დაცულია A-ში 68-72; სრული ტექსტი დაცულია A-ში 72-73; სწორია B 73-75; მცდარია ორივე ხელნაწერი 75-76; დასკვნები 76-77

4. ქართული თარგმანის ღირსებისათვის 77-85

თანხვედრები კოზმასეულ (VI ს.) ტექსტთან 78-80; ბერძნული ტექსტის

5. დასკვნა 86

ნაწილი II

თარგმანის უპირითადესი ტერმინების ანალიზი

წინათქმა 89-90

Ουσια

I ტერმინის ძველი ქართული შესატყვისები . . 91-131

ουσια და *ομοσιος* - განმარტება 91; *ἐπιουσιος* - არსობად, თანაარსობად, სამარადისოდ (ჯრუჭ-პარხლის, ადიშის და ხანმეტი ოთხთავეები) 91-94; არსებად, არსობად, ერთარსებად, თანაარსი (უძველეს ტექსტებში) 94-108; პეტრე იერუსალიმელის საშობაო ჰომილია და ე.წ. პატრიპასიანიზმი 98-100; *ουσια* - ბუნებად 109-112; *φυσις* - არსებად 112; არსებად, როგორც *ουσια*-ს სინონიმური ტერმინების (*υπαρξις, συστασις, υποστασις, γενεσις, καταστασις* და სხვა) შესატყვისი 112-119; *ουσια* (აგრეთვე *βωλος, εσχαρα, υποκειμενον, φυσις*) - შანთი 120-126; ბერძნული ტერმინი უთარგმნელად ("უსიად") 127-129; Ath.9-ის ანდერძისა და "იოანე ზედაზნელის ცხოვრების" ვრცელი რედაქციის (Q-795) ტექსტობრივი პარალელები 127-129; *ομοσιος* - მსგავსი 129-131; თანამსგავსი - *συμμορφος* 131, შენ.1.

II. ტერმინ *ουσια*-ს შესატყვისი სემვირიანი

ბაბალოვნელის "ექუსთა ღღეთას"

ქართულ თარგმანში 131-145

το ειναι - არსებად, არსი 132-133; *ουσια* - საუნჯე, *ομοσιος* - ერთუნჯებად, უნჯობად, ერთი საუნჯე 133-135; *ουσια*-ს და საუნჯის ყოფითი და თეოლოგიური შინაარსი, გამოთქმითი პრიმიტივიზმი 135-138; 141-142; *ουσια* - საუნჯის ტერმინოლოგიური შესატყვისობის სხვა დამოწმებანი 138-140; *ουσια* - სიმდიდრძ 140-144; დასკვნა 144-145

Φυσικ

I ტერმინის შესატყვისები ძველ ქართულ მწერლობაში 146-155

φυσικ - განმარტება 146; *φυσικ* - ბუნება (უძველესი დამოწმებანი) 146-154

II ტერმინის შესატყვისები სევერიანე ბაგალოვნილის “მქუსთა ღღეთას” ქართულ თარგმანში 155-216

ბუნება - բնութիւն 155; *φυσικ* - წესი (წესებად, წესობად) 156-157; *φυσικ* - სახე 158; წესი - პოლისემური ტერმინი 159-160; 161; *φυσικ* - ბუნი 160; ბუნი - բնակ 160 (შენ.1); წესის და სახის ტერმინოლოგიური მოუხერხებლობა *φυσικ*-ის შესატყვისად 161-162; ბუნებისა და გონების აღრევები გადამწერთა მიერ (ზოგადად და აღნიშნული თარგმანის ხელნაწერებში) 162-170; “წმ. მუშანიკის მარტვილობის” ფრაზა “იწრო ბუნებად” (“იწრო გონებად”?) 165-166; პარალელური ნიმუშები: “მვეცთათვს სახისა-სიტყუად” [“ფიზიოლოგის” შესწავლის ისტორია და რედაქციული ტიპები 171-176; ქართულ-სომხური თარგმანის რედაქციული ტიპი 174-176; ქართული თარგმანის დასათაურება 176-177; თარგმანის ტერმინოლოგიური ანალიზი: *φυσικ* - բարբ - სახე; *φυσιοლოγια* - բարբիախաւս - სახისმეტყუელი 178-179; ნ. მარის თვალსაზრისი ზემოაღნიშნულ ტერმინთშესატყვისობათა შესახებ და აღნიშნული თვალსაზრისის ანალიზი 180-183; 188-189; բնութիւն - მკვდრი, მკვდრობად 184-186; *φυσικ*-ის ჰენდიადისური თარგმანები (“მკვდრობად და სახე”; “სახე და წესი”) 186-188; სომხური თარგმანის დრო 189; 192; ნ. მარის თვალსაზრისი ქართულ-სომხურ თარგმანთა დროის შესახებ 190-192; სომხური თარგმანის ტერმინოლოგიური არქაულობა (*սկի* - սրուր - თხლქ; *սλικոս* - սրախարս - თხლქშეზავებული) 193-194; ქართული თარგმანის ტერმინოლოგიური არქაულობა (*νοερος//νοητος* - իմանալի, աներեվոիթ - საგონებელი) 196-199; 202; მთარგმნელობითი მეთოდოლოგიის შესახებ 199-202; უძველესი ქართული ნოეტური ტერმინები (საცნაური, ცნობადი ცნობიერი, გონიერი და სხვა) 203-205; თარგმანში დამოწმებული თვეთა ძველი სახელები და მათი კალენდარული ანალიზი 205-212; სხვა უძველესი პარალელები 213-216; დასკვნა 216.

Υποστασις

I. ტერმინის ძველი ქართული შესატყვისები . . 217-230

υποστασις - განმარტება 217; *υποστασις* - არხებად, არხი 218-219; 223; დოგმატური შესატყვისი: გუამი, გუამოვნებად 219-220; 224; უძველესი

შესატყვისები (ძალი, სიმტკიცე, სამყაროდ, სიმტკიცე ძალისად, ძლიერებად) 220-225; გუამისა და გუამოვნების უძველესი და მოგვიანო დამოწმებანი 225-228; ტერმინთშესატყვისობა გუამი - *αυαυ* 229-230.

**II ტერმინის შესატყვისი სემპრიანე
ბაბალოვნელის “ეჰუსთა ღღეთას“ ქართულ
თარგმანში 230-232**

შესატყვისი ზედამდგომელი 230-231; ტერმინ ზედამდგომელის განმარტება 231-232; დასკვნა 232

Μονογενής

I ტერმინის ძველი ქართული შესატყვისები . . 233-237

უძველესი შესატყვისი მხოლოდშობილი (სინონიმები: მარტოდ, მარტოდ შობილი, იამავრი) 233-237

**II ტერმინის შესატყვისი სემპრიანეს თხზულების
ქართულ თარგმანში 238-247**

შესატყვისი მხოლოდყოფილი 238-239; ტერმინები *μονογενής, γενναω, γυνομαι* 239-241; ტერმინები ყოფა და ქმნა (ყოფილი, ქმნული) 241-244; ტერმინ მხოლოდყოფილის თეოლოგიური ანალიზი 244-245; პარალელური დამოწმება 245-247; დასკვნა 247

Στοιχείον

I ტერმინის ძველი ქართული შესატყვისები . . 248-258

στοιχείον - განმარტება - 248; უძველესი შესატყვისები: წესი 248-250; საწესო 251; შესატყვისი ნივთი 248-250; 253-255; სხვა შესატყვისები (სტვქისი, აგებულება, ასოდ, კავშირი, სტუქო და სხვა) 248-249; 255-257

**II ტერმინის შესატყვისები სემპრიანე
ბაბალოვნელის “ეჰუსთა ღღეთა“-ს ქართულ
თარგმანში 258-260**

შესატყვისები; წესი და საწესოდ 258-259; ნივთი ყოფითი შინაარსით, ზმნა ნივთება 259-260; დასკვნა 260

Υλη

I ტერმინის ძველი ქართული შესატყვისები . . 261-276

განმარტება 261; ყოფითი შესატყვისები (უძველესი დამოწმებანი): ტყმ, სიმართლმ, საწოლი, მოფიცრული 261-262; შესატყვისი ნივთი (უძველესი დამოწმებანი) 262-267; შესატყვისი რად 268-269; **სλη**-ს ფილოსოფიური შინაარსის გადმომცემი უძველესი ქართული ტერმინი სივშოდ (სიყშოდ, სივშირე) 270-275, "კაცისა შესაქმის" უძველესი თარგმანის ნარედაქტირები ადგილები 271-272; დასკვნა 275-276

II ტერმინის შესატყვისები სევერიანე

ბაბალოვნელის "ექუსთა ღღეთას" ქართულ

თარგმანში 276-278

უძველესი ქართული შესატყვისები: სივშირე, ვშირი 276-277; დასკვნა 278

Ορθοδξια, Ορθοδξιας

I ტერმინის ძველი ქართული შესატყვისები . 279-315

ტერმინთა განმარტება 279; შესატყვისები: მართლმადიდებლობად, მართლმადიდებელი (უძველესი დამოწმებანი) 279-283; უადრესი შესატყვისები: მართლდიდებად, მართლიადდიდებად 283-285; 314-315; "საბა განწმედილის ცხოვრების" ძველი ქართული თარგმანის დათარიღების შესახებ (ფორმა იოჰანე 286-291, სარაკინოსი 291-292; აბბა 293-294; -ივ, -ით და -ის სუფიქსების საკითხი "ღმერთ" სიტყვის შემცველ კომპოზიტებში 294-314; ტბეთის ოთხთავის საკითხი 287-290; დასკვნა 315

II ბერძნულ ტერმინთა შესატყვისები სევერიანე

ბაბალოვნელის "ექუსთა ღღეთას"

ქართულ თარგმანში 316-321

უძველესი შესატყვისები: "სიმართლმ შჭულისად", "შჭული მართალი", "რჩულმართალი" 316; აღნიშნულ ტერმინთა ანალიზი 317-318; **დიჯა** - დიდებად 318-321; დასკვნა 321

Κανων

I ტერმინის ძველი ქართული

შესატყვისები 322-324

განმარტება 322; უძველესი შესატყვისი წესი 322-323; ტერმინ კანონის

**II ბერძნული ტერმინის შესატყვისი სემპრიანა
ბაბალოვნელის "ექუსთა ღღეთას" ქართულ
თარგმანში 324-326**

შესატყვისი გეგმი 324; გეგმის შინაარსობრივი ანალიზი 325; განგეგმვა
- კარგელ 326; დასკვნა 326

Αισθησις, Αισθητήριο

I ტერმინთა ძველი ქართული შესატყვისები . . 327-359

განმარტება 327; შესატყვისი საგრძნობელი (პარალ. საცნობელი) 328-331;
სხვა სენსორული ტერმინები (გრძნობად, გრძნობადი, მგრძნობელი, უგრძნობელი
და ა.შ.) 331-336; საცნობელი (პარალ. საჩინოდ, ხილული, გრძნობადი,
გრძნობად) 336-337; ცნობად 337; სენსორული ტერმინები ექვთიმე ათონელთან
338-343; მოგვიანო ეპოქა 343-351; უადრესი ეპოქა 351-359; უადრესი
შესატყვისები: გონებანი, გულისკმისსაყოფელნი 354-355

**II ბერძნული ტერმინის შესატყვისი სემპრიანას
"ექუსთა ღღეთას" ძველ ქართულ
თარგმანში 359-360**

შესატყვისი გონებანი 359-360; დასკვნა 360

Αιτία, Αιτιον

**I ტერმინთა შესატყვისები ძველ ქართულ
მწერლობაში 361-370**

განმარტება 361; ძირითადი უადრესი შესატყვისი ბრალი 361-362;
προφασις, αφορη - მიზეზი 362-363; *αιτια* - ბრალი (სხვა უადრესი
დამოწმებანი) 364-365; *αιτια* - მიზეზი (უადრესი დამოწმებანი) 365-370

**II ტერმინთა შესატყვისი სემპრიანა
ბაბალოვნელის "ექუსთა ღღეთას" ძველ ქართულ
თარგმანში 370-372**

შესატყვისები: ბრალი, ბრადლობად 370-371; დასკვნა 372

Ποιότης, Ποιον

I ტერმინთა ძველი ქართული

შესატყვისები 373-677

განმარტება 373; უმთავრესი წინაათონური შესატყვისი ვითარებად 373-376; ძირითადი შესატყვისები გიორგი მთაწმინდელთან (ვითარებად, აგებულებად, სიზრქე სიპოხე, სივშოდ) 376-377; შესატყვისები ექვთიმე ათონელთან (აგებულებად, სიპოხე, ნივთი, ბუნებად) 377-378; 380; ტერმინ სიპოხის კვალიტატური გააზრების მიზეზი 378-379; ეფრემ მცირისეული შესატყვისი რომელობად 380-381; გვიანდელი ეპოქა (არსენი, პეტრიწი, გელათური სკოლა) 381-386; XII-XIII სს-ის არაიდენტიფიცირებულ საღვთისმეტყველო თარგმანთა კლასიფიკაცია 387-389; ამონიოს ერმისის შრომათა თარგმანების (ზოგადად VI ჰომოგენური ჯგუფის) და იოანე პეტრიწის შრომების ტერმინოლოგიური მიმართებანი: *ειδος* და *γενος* (გუარი, ტომი; ნათესავი, სახე) 391-393; ტერმინ *σχεις*-ის შესატყვისები ეფრემთან (თვსებად), არსენთან (თვსებად; განუჭრელი თვსებად), გელათურ ტექსტებში (სქესი) და იოანე პეტრიწთან (დანახეთქი, მინახეთქი, თანდართვად, მინაჭუსვად, სქესებრივი მინაჭუსვად და სხვა) 394-396; *ενεργεια* (შორისქმნად; მოქმედებად) 396-397; *επινοια*-ს ძველი ქართული შესატყვისები (მოგონებად, წულილადი მოგონებად, წულილი მოგონებად, წულილ-მომგონებელობად, წულილმოგონებად, ზედმოგონებად და სხვა) 397-402; *διανοια* და მისი ძველი ქართული შესატყვისები (გონებად, ცნობად, მოგონებად, გულისკმისყოფად, გაგონებად, განმგონებელობად, მგონებლობად, მიდმოგონებად და სხვა) 403-411; *νοημα*, *νοησις* (განზრახვად, გულისკმისყოფად, მოგონებად, ცნობად, გულისსიტყუად, გონიერებად, საცნაურებად, მცნობელობად, მეცნიერებად, გულისხუმისსაყოფელი, გულისზრახვად, განმგონებელობად, თნებად, გაგონებად და სხვა) 412-416; სხვა ბერძნული ნოეტური ტერმინები (*νοεω*, *κατανοεω*, *εννοεω*, *εννοια*, *κατανοησις* და სხვა) და მათი ქართული შესატყვისები 417-421; აღნიშნულ ტერმინთა პეტრიწისეული თარგმანები 422-424; პეტრიწისეული "მიდმოგონების" ტერმინთქმნადობითი საფუძველი 425-427; *νοερος//νοητος*-ის ძირითადი ძველი ქართული შესატყვისები (საგონებელი, საცნაური, ცნობადი, გონიერი, გონებიერი, გულისხმისსაყოფელი, უხილავი და სხვა) 427-436; ეფრემისთვის ნიშანდობლივი ტერმინთშესატყვისობა: *νοερος//νοητος* - საცნაური (ცნობადი, მცნობელი, გულისკმისსაყოფელი და სხვა) 436-443; ძირითადი ტერმინთშესატყვისობა არსენის გვიანდელ თარგმანებში (გონიერი) 440-442; შესატყვისები გრიგოლ აკრაკანტელისა და ოლიმპიოდორეს შრომათა თარგმანებში და იოანე ჰიმჭიმელთან 443-446; ძირითადი ტერმინთშესატყვისობა გელათურ თარგმანებში (გონიერი) და პეტრიწთან (გონიერი, განსაგონოდ, საგონოდ და სხვა) 446-452; *γνωσις* და მისი ძირითადი შესატყვისები "ცნობად" და "მეცნიერებად" ძველ ქართულ მწერლობაში, გელათურ სკოლაში და იოანე პეტრიწთან 452-457; *κινησις* და მისი პეტრიწისეული შესატყვისი მიდრეკად 457-459;

ტერმინი ვითარებად ეფრემთან და პეტრიწთან 460-462; იგივე ტერმინი იოანე ჭიმჭიმელთან 462-463; მაქსიმე აღმსარებლის სამი შრომის ("ორასეული", "ოთხასეული" და "თავნი ათხუთმეტნი") ქართველი მთარგმნელის (ეფრემ მცირის) საკითხი ტერმინოლოგიური ასპექტით: *ποιότης* - რომელობად 464; 466; ზემორე ძეგლთა თარგმნის სავარაუდო დრო 465-466; ორი უმთავრესი ტერმინოლოგიური ასპექტი: (I) *υποκειμενον* 466-475; (II) *μετεχω* 475-489; სხვა ტერმინოლოგიური შედეგები (ტერმინოშესატყვისობანი და შეჯამებითი ეპოქალური განხილვები): (I) *αισθησεις* 489-490; (II) *ακριβης* 490-502; (III) *γνωμη* 502-516; (IV) *γνωσις* 516-517; (V) *γραμμα* 517-521; (VI) *δι-αθεσις* 521-528; (VII) *διανοια* 528-529 (VIII) *δογμα* 529-538; (IX) *δοξα* 538-560 (ტერმინი მართლმთნებლობად 542; გრიგოლ ღვთისმეტყველის არალიტურგიკულ და ლიტურგიკულ სიტყვათა ეფრემისეული თარგმანები, როგორც ორი ტერმინოლოგიური ეტაპი 542-558; ტერმინი *προνοια* და მისი ეფრემამდელი და ეფრემისეული შესატყვისები: 1. განგებად, განგებულ-ებად; 2. წინაგანგებად, წინაგანგებელობად 548-554; გრიგოლ ღვთისმეტყველის ლიტურგიკულ სიტყვათა ეფრემისეული თარგმანი - ნიმუში მთარგმნელობითი აპორეტიკისა 556-557; ეფრემის თარგმანებზე დართული გელათური იამბიკო-ები 558-559); (X) *εξις* 561-582 (*αποδοσις*-ის ქართული შესატყვისები 564-566; *προαιρεσις*-ის ქართული შესატყვისები 567-576; ტერმინი "ანაგები" 576-581); (XI) *επιστημη* 582-588; (XII) *ηδη* 588-594; (XIII) *νοε-ρος//νοητος* (და სხვა ნოეტური ტერმინები) 594-597; (XIV) *σχεσις* 597-600; მაქსიმეს "ორასეულისა" და "ოთხასეულის" ქართული თარგმანის იშვიათი ტერმინები: განკუთხვილი 600-602; ვნებულმოყუარებად 602-603 (პროსპათე-ტური ტერმინი ჩუქევად, სხვა პროსპათეტური ტერმინები 603); გარემოდსად-კუმევად 603-604; წიაღვლელი 604-605; წუთჟამი 605-607; ქონიერი 607; ცუდსახელი 607-608; *γραμμα* - მოწერად (და სხვა გრაფიკული ტერმინები) 608-614; უტომიერესი და ძველი ქართული ეიდოსურ-გენიკური ტერმინოლო-გია 614-625; კატეგორიალური ტერმინოლოგია 625-627; *αρχη* - დასაბამი 627-628; "იოანე ღვთისმეტყველის მოსავსენებლის" თარგმანის ატრიბუცია 628-645 (ასომატური ტერმინოლოგია 630-633; აბოდიქტური ტერმინოლოგია 634-642; *δραστικός* და მისი ძველი ქართული შესატყვისები 642-645); კატათატურ-აპოთატური ტერმინოლოგია 645-648; *ομοσιος* - თანაარსი, თანაარსებად 648-650; დასკვნა 650; შესატყვისობა *ποιότης* - მოქმედებად, როგორც პეტრე გელათელის ტერმინოლოგიური სპეციფიკა 652; მისთვისვე ნიშანდობლივი შესატყვისობა *ενεργεια* - საქმიერობად 653; ტერმინ საქმიერობის სხვა (ადრეული) შესატყვისობანი 653-656; Ath-6-ის თარგმანთა ტერმინოლოგიური თანხვედრები პეტრე გელათელის ტერმინულ სტრუქტურ-ასთან (*ενεργεια* - საქმიერობად 658; *σεβας* - მოხავობად 658-662; *σεμνος* - ხათნოდ 662-663; *προσεχω* - განმკაცრება 663-665; *ακριβεια* - გამოწულილვად 665-666; *συγκρινω* - თანშებელობად 666-667; *παραιτεομαι* - გამოთხოება 667-669; *γνωμη* - ცნობად 669; *νοημα* - გაგონებად 669;

λοιπον - ნამდვლ. ნამდვლვე 669-671; *παρασκευη* - აღმზადებად 671;
προνοια - წინაზრუნვად 672; *δογμα* - რწმენითი რჩული 672);
იდენტურობის სხვა არგუმენტები 672-673; პეტრე გელათელის ტერმინოსტრუქ-
ტურის სხვა სპეციფური ასპექტები 674-677; პეტრიწის გავლენები 651-652;
674 (შენ.1)

**II ტერმინ *ποιότης*-ს შესატყვისი სემპრიანე
ბაბალოვნელის “ეჰუსთა ღღეთას“ ქართულ
თარგმანში 677-678**

უძველესი შესატყვისობანი: ნუყიერებად, ფერი 677-676; დასკვნა 678

Ασματος

I ტერმინის ძველი ქართული შესატყვისები 679

ტერმინები უკორცოდ, უსხეულოდ (უძველესი დამოწმებანი) 679

**II ტერმინის შესატყვისები სემპრიანე
ბაბალოვნელის “ეჰუსთა ღღეთას“
ძველ ქართულ თარგმანში 680-681**

უძველესი შესატყვისები: კორცთა გარეშე, კორციელებისა გარეშე (აგრეთვე,
უახლოდ) 680-681; ორიგენეს ტერმინოლოგიური შენიშვნა 681; დასკვნა 681

ძირითადი დასკვნები 682

ბოლოთქმა პირველი ტომისათვის 683

აიწყო და მომზადდა დასაბეჭდად გამომცემლობაში კომპიუტერული ტექნოლოგიით.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 15.04.96. ქაღალდის ზომა 60x84. ნაბეჭდი თაბახი 42. პირ.ნაბეჭდი თაბახი 41,3. საადრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 41,77.

ორიგინალ მაკეტი მომზადდა ფირმა "ნერგში".

ტექნიკური რედაქტორი: ლარისა ზიბოროვა